

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ՎԱՀԱՆ
ԲԱՅԲՈՒՐԴՅԱՆԻ
ՏՊԱԳԻՐ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՍԱՏԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

БИБЛИОГРАФИЯ
ПЕЧАТНЫХ
ТРУДОВ
ВААНА
БАЙБУРТЯНА

ԵՐԵՎԱՆ

ЕРЕВАН

2003

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF ARMENIA
INSTITUTE OF ORIENTAL STUDIES

BIBLIOGRAPHY
OF VAHAN BAYBURTYAN'S
PUBLISHED WORKS

*This publication was made possible by «Armen and
Bersabe Jerejian Foundation», Inc., USA*

YEREVAN 2003

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՎԱՀԱՆ ԲԱՅԲՈՒՐԴՅԱՆԻ ՏՊԱԳԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Մեկնաստությամբ՝ «Արմեն և Բերսաբե Ճերհեհան
Հիմնադրամի», ԱՄՆ

A
88269

ԵՐԵՎԱՆ 2003

Տպագրվում ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

Հրատարակվում է
Վ Ա Բայրուրյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ

ՀՏԴ 01:941(479.25)
ԳԱԴ 91.9:63+63.3(2Հ)
Ք 260

Ք 260 ՎԱՐԱՆ ԲԱՅՐՈՒՐՅԱՆԻ ՏՊԱԳԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ/- Եր.: «Զանգակ-97», 2003.- 24 էջ:

Մատենագիտությունն ամփոփում է հեղինակի 1964-2002 թվականների հրատարակությունները՝ որոշ բացթողումներով: Հատկապես մատենագիտությունից դուրս են մնացել մամուլում հեղինակի հրատարակած մի շարք հոդվածները, գրախոսությունները և այլն:

Ք $\frac{4406000000}{0003(01)-2003}$ 2003 թ.

ԳԱԴ 91.9:63+63.3(2Հ)

ISBN 99930-2-726-X

© Բայրուրյան Վ., 2003 թ.

ՎԱՅԱՆ ԱՌԱՔԵԼԻ ԲԱՅՔՈՒՐԴՅԱՆ

Բոլորեց պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ գիտությունների Ազգային Ակադեմիայի Արևելագիտության Ինստիտուտի Իրանի բաժնի վարիչ, Վահան Առաքելի Բայբուրդյանի ծննդյան 70-ամյակը:

Պրոֆեսոր Վ. Բայբուրդյանը պատկանում է հայ արևելագետների այն սերնդին, որը կանգնած էր 1950-ական թվականների կեսերին ձևավորված հայ արևելագիտության ակունքների մոտ և ծանրակշիռ գիտական ու կազմակերպչական ներդրում ունեցել հայ իրականության մեջ առաջին ակադեմիական կենտրոնի՝ ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության սեկտորի (1958–1971 թթ.), իսկ ավագ նաև Արևելագիտության ինստիտուտի հաստատման ու զարգացման գործում: Նրա կյանքի յոթանասուն տարիներից ավելի քան քառասունհինգը կապված է լայն առումով Արևելագիտության, իսկ նեղ առումով իրանագիտության հետ, որի անմնացորդ նվիրյալն է նա: Շնորհիվ նրա բնական ծիրքի, լայնախոհության, վերլուծական մտածողության, աշխատասիրության և լեզուների փայլուն իմացության, պրոֆեսոր Վ. Բայբուրդյանը անգնահատելի դեր խաղաց հայ իրանագիտության ձևավորման, նրա հիմնական ուղղությունների սահմանման, հայ-իրանական հարաբերությունների ուսումնասիրությունը սիրողական մակարդակից գիտական մակարդակի վրա բարձրացնելու դժվարին ու պատասխանատու մարզում: Դա նրան բերեց մեծ ճանաչում գիտական շրջաններում և այսօր նա իրավամբ համդիսանում է հայ իրանագիտության անվիճելի առաջատարը, որի գիտական մեծ արժեք ներկայացնող աշխատությունները լայնորեն հայտնի են նաև Հայաստանից դուրս:

Համալսարանական կրթությամբ պրոֆեսոր Վ. Բայբուրդյանը համակողմանի պատրաստություն ունեցող, համաշխարհային պատմությանը քաջատեղյակ պատմաբան է:

Նրա գիտական ընդունակությունների դրսևորման համար բարենպաստ եղավ ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության սեկտորի ստեղծումը, որտեղ նա աշխատանքի է անցնում 1959 թ.: 1961–1964 թթ. նա եղել է ՀՀ ԳԱԱ ասպիրանտ, ուսումնառությունն անցկացնելով Մոսկվայում ԽՍՀՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Ասիայի ժողովուրդների ինստիտուտում (ներկայումս Արևելագիտության ինստիտուտ), որը համդիսանում է համաշխարհային հռչակ վայելող արևելագիտական կենտրոններից մեկը: Այստեղ նա ձեռք է բերում հիմնավոր գիտելիքներ և իրանագիտական

—արևելագիտական փայլուն պատրաստություն: Նա իր գիտական հետազոտության համար թեմա է ընտրում մի այնպիսի պրոբլեմ, որը նույնքան իրանագիտական էր, որքան և հայագիտական, «Նոր Ջուղայի հայ գաղթօջախը XVII դարում (Նոր Ջուղայի դերը իրանա-եվրոպական քաղաքական և տնտեսական հարաբերություններում)»: Մոսկվայում նշված թեմայով պաշտպանելով թեկնածուական դիսերտացիա, Վ. Բայբուրդյանը 1969 թվ. առանձին գրքով հրատարակում է իր ուսումնասիրությունը, որը նրան բերում է Նոր Ջուղայի հայ գաղթօջախի և առհասարակ հայ առևտրական կապիտալի պատմության հմուտ գիտակի համբավ:

Առհասարակ, այդ թեման դառնում է նրա մշտական հետաքրքրությունների առարկան և հետագա տարիներին նա բազմիցս է անդրադառնում նրան: 1996 թ. նա թեհրանում հրատարակում է «Համաշխարհային առևտուրը և իրանահայությունը 17-րդ դարում» մենագրությունը, որը նույն թվականին թարգմանվում և լույս է տեսնում նաև պարսկերեն լեզվով: Այդ նույն պրոբլեմին նվիրված բազմաթիվ հոդվածներում Վ. Բայբուրդյանը բացահայտում է նաև հայ առևտրական բուրժուազիայի խաղաղած դերը հայ քաղաքական մտքի ծնավորման ու ազգային-ազատագրական գաղափարների վերելքի գործում, համոզիչ փաստերով ցույց է տալիս, որ ուշ միջնադարում և պատմության նոր դարաշրջանում հայերն իրենց կարևոր ավանդն են ունեցել արևելքի և արևմուտքի քաղաքակրթությունների ու մշակույթների շփման գործում:

Նոր Ջուղայի հայկական գաղթօջախի և առհասարակ Իրանի հայ գաղթօջախների պատմությանը նվիրված Վ. Բայբուրդյանի բազմաթիվ հոդվածներում մշտապես զարգացվում է նաև այն թեզը, որ պատմական ճակատագրի բերումով ապրելով օտար միջավայրում, իրանահայությունը կարևոր դեր է խաղացել մայր հայրենիքի տնտեսական և քաղաքական կյանքում, իսկ Նոր Ջուղան ամբողջ 17-րդ դարի ընթացքում հանդիսացել է հայ մտավոր ու տնտեսական կյանքի ամենաաչքի ընկնող կենտրոնը:

Այնուհետև Վ. Բայբուրդյանի հետաքրքրությունները կենտրոնանում են նոր և նորագույն դարաշրջանի Մերձավոր և Միջին Արևելքի միջազգային հարաբերությունների ամենաբազմապիսի պրոբլեմների վրա: Նա առաջինն էր, որ համակողմանի քննության է ենթարկել 20-րդ դարի սկզբի թուրք-իրանական հարաբերությունները, բացահայտելով Մերձավոր և Միջին Արևելքի տարածաշրջանում այդ երկու առաջատար պետությունների միջպետական հարաբերությունների ներքին զսպանակները: Այդ պրոբլեմի կապակցությամբ Վ. Բայբուրդյանի հրատարակած «Թուրք-իրանական հարաբերությունները 1900-1914 թթ.» ծավա-

լուն մենագրությունն իր բնույթով եզակի ուսումնասիրություն է, որը նա ներկայացրել է որպես դոկտորական դիսերտացիա և հաջողությամբ պաշտպանել 1975 թ.: Գիտական շրջաններում մեծ է հետաքրքրությունն այդ մենագրության նկատմամբ, ուստի և պատահականություն չէ, որ նա թեև համառոտագրված, Իրանում թարգմանվել է պարսկերենի և հրատարակվել Սպահանում 1976 թ: Առհասարակ, միջազգային հարաբերությունների վերաբերյալ թեմատիկան մշտապես գտնվել է պրոֆեսոր Վ. Բայբուրդյանի գիտական հետազոտությունների կիզակետում:

Նա բազմաթիվ հոդվածներ է նվիրել Իրանում Գերմանիայի, Մեծ Բրիտանիայի, Ռուսաստանի վարած քաղաքականության հարցերի վերաբերյալ, ուշագրավ ուսումնասիրություն է կատարել 1821–1823 թթ. թուրք–իրանական պատերազմի կապակցությամբ, որի ընթացքում Իրանին հաջողվեց ժամանակավորապես զրավել Արևմտյան Հայաստանի տարածքի մեծ մասը, և վերջապես հանդես է եկել մի շարք ուշագրավ հետազոտություններով նվիրված հայ–իրանական հարաբերություններին Հայաստանի անկախության ձեռք բերումից հետո:

Նրա ուշադրությունից դուրս չի մնացել նաև թուրք–իրանական հարաբերությունները պատմության նորագույն շրջանում: Վ. Բայբուրդյանի գրչին են պատկանում նաև բազմաթիվ ուսումնասիրություններ, որոնք նվիրված են ուշ միջնադարում հայերի դիվանագիտական բանավարություններին իրանա–եվրոպական հակաթուրքական ռազմաքաղաքական դաշինք կնքելու գործում:

Վ. Բայբուրդյանը նաև Իրանի քաղաքական պատմությանը նվիրված բազմաթիվ ուշագրավ ուսումնասիրությունների հեղինակ է: Գիտական շրջանակներում և ընթերցողների լայն հասարակականության կողմից մեծ հետաքրքրությամբ ընդունվեց վերջերս նրա հրատարակած «Իրանն այսօր» աշխատությունը, որտեղ համակողմանի կերպով լուսաբանվում է ԻԻՀ–ի քաղաքական, տնտեսական, ռազմական ու մշակութային կյանքի բազմապիսի պրոբլեմները:

Վ. Բայբուրդյանը հայ արևելագիտության պատմության մեջ առաջինը խիզախ մտածում ունեցավ նախաձեռնելու Իրանի ամբողջական պատմության ստեղծմանը: Նրա ղեկավարությամբ աշխատող հեղինակային կոլեկտիվն արդեն իր ավարտին է հասցնում «Իրանը հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը» ծավալուն աշխատությունը, որը շահել է «Հայ օգնության ֆոնդի» (ԱՄՆ) դրամաշնորհը: Լինելով լայն պրոֆիլի պատմաբան, Վ. Բայբուրդյանը հեղինակ է նաև Թուրքիայի պատմությանը, հայկական հարցին, արևմտահայոց ցեղասպանությանը, հայ ժողովրդի պատմությանը և այլ հարցերին նվիրված ուսումնասիրությունների: Նրա գիտական պրպտումների առարկա է հանդիսացել նաև

քաղաքական իսլամազիտությունը, մասնավորապես իսլամական գործունը Մերձավոր ու Միջին Արևելքի արդի միջազգային հարաբերություններում:

Լինելով հմուտ իրանագետ, Վ. Բայբուրդյանը միաժամանակ քուրդ ժողովրդի պատմության և մասնավորապես հայ-քրդական հարաբերությունների բնագավառում ճանաչված մասնագետ է: Այդ պրոբլեմի գծով 1989 թ. նա հրատարակել է «Հայ-քրդական հարաբերությունները Օսմանյան կայսրությունում XIX դ. և XX դ. սկզբին» մենագրությունը, որը միաժամանակ հայազիտական բնույթի ուսումնասիրություն է, որտեղ ըննարկվում են Արևմտյան Հայաստանի ներքին քաղաքական ու տնտեսական խնդիրներին նվիրված բազմաթիվ պրոբլեմներ: Դժվար է գերազնահատել պրոֆեսոր Վ. Բայբուրդյանի այդ մենագրության գիտական և քաղաքական կարևորությունը հայ-քրդական հարաբերությունների բնույթը և ընթացքը հասկանալու և բացատրելու տեսանկյունից, այդ թվում և ապագա զարգացումների առումով: Վ. Բայբուրդյանի քրդազիտական հետաքրքրությունները ներկայացված են նաև բազմաթիվ ուշագրավ հոդվածներով, որոնց մեջ առանձին արժեք են ներկայացնում «Հայ-քրդական հարաբերությունները Հայաստանի առաջին հանրապետության գոյության տարիներին», «XX դարի 20–30–ական թվականների քրդական ապստամբությունները և թուրք-իրանական հարաբերությունները» և բազմաթիվ այլ հոդվածներ: Վ. Բայբուրդյանը զգալի թվով արևելագիտական, հայազիտական, միջազգային հարաբերություններին վերաբերող հրատարակություններ է գրախոսել, խմբագրել և նպաստել դրանց հրատարակությանը: Նա բազմիցս մասնակցել և զեկուցումներով հանդես է եկել միջազգային գիտաժողովներում:

Վ. Բայբուրդյանի, որպես պատմաբան-հետազոտողի և բարձր որակավորում ունեցող արևելագետի բնորոշ հատկանիշն է գիտական անխոնջ որոնումների ձգտումը: Նա իր հետազոտությունները շարադրում է լայն հայացքով և ծավալուն ընդգրկումներով:

Հիրավի, պրոֆ. Վ. Բայբուրդյանը բազմակողմանի հետաքրքրությունների տեր գիտնական լինելուց բացի, նաև գիտության ու կրթության հմուտ կազմակերպիչ է, նաև բեղուն մանկավարժ: Գիտական աշխատանքների հետ միաժամանակ, երկար տարիներ նա Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայում և տարբեր բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում զբաղվել է գիտության ու կրթության բնագավառի կազմակերպչական աշխատանքներով, ինչպես նաև մանկավարժական-դասախոսական գործունեությամբ: Նրա հմուտ ղեկավարությամբ բազմաթիվ ասպիրանտներ և հայցորդներ պաշտպանել են գիտական թեզեր:

1992 թ. պրոֆեսոր Վ. Բայրուրյանի կյանքում սկսվում է գործունեության մի նոր շրջան: Նա հրավիրվում է դիվանագիտական աշխատանքի և նշանակվում Իրանի Իսլամական Հանրապետությունում Հայաստանի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան, անկախ Հայաստանի առաջին դեսպանը այդ երկրում: Սա այն դեպքն է, երբ դիվանագիտական առաքելությամբ արտասահման էր ուղարկվում Արևելքը հիանալի իմացող, պրոֆեսիոնալ իրանագետ-արևելագետը: Նա ուժեղի բարձր լարումով, ներշնչումով, պատասխանատվության մեծ զգացումով, նվիրվածությամբ, իսկ ամենակարևորը մեծագույն արդյունավետությամբ է կատարել դիվանագետի իր առաքելությունը, որն ակնհայտ կերպով արտահայտվել է հայ-իրանական բազմաբնույթ հարաբերություններում: Վեց տարի անընդմեջ Իրանում վարելով դեսպանի պաշտոնը, Վ. Բայրուրյանը մեծ նպաստ է բերել հայ-իրանական հարաբերությունների վերընթաց զարգացմանը: Այդ պատասխանատու պաշտոնում նա մշտապես դրսևորել է ոչ միայն գործնական-պրագմատիկ խառնվածք, այլև բնավորության մի շարք լավագույն հատկանիշներ՝ հայրենասիրություն, մեր մանուկ հանրապետության շահերի խորը գիտակցում, գործի հիանալի իմացություն, մտքի ճկունություն, բարձր պրոֆեսիոնալիզմ և վերջապես լայն մտահորիզոն և կուլտուրա:

ՀՀ նախագահի կողմից Վ. Բայրուրյանին շնորհվել է արտակարգ և լիազոր դեսպանի դիվանագիտական աստիճան:

Ընդհանրացնելով, պետք է շեշտել, որ պրոֆեսոր Վ. Բայրուրյանը գիտական բացառիկ ունակություններով օժտված, բազմակողմանիորեն զարգացած, նախաձեռնող, պրպտող ու ստեղծագործող միտք ունեցող, վերլուծական կարողություններով օժտված գիտնական է, մտավորական մարդու տիպար: Նրա մարդկային նկարագրի բնորոշ հատկանիշներն են դյուրահաղորդությունը, բարյացակամությունն ու բարությունը, աշխատասիրությունը, գործին նվիրվածությունը, ընկերասիրությունը, խոնարհ պարզությունը, անկեղծությունը, մի խոսքով՝ ազնիվ նկարագիրը:

ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ

ԿՅԱՆՔԻ ԵՎ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՑ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

- 1933** սեպտեմբերի 11–ին ծնվել է Վրաստանի Ախալցխա քաղաքում: Որդին է Առաքել Վահանի Բայբուրդյանի (արհեստագործ) և Թագուհի Հայկի Բայբուրդյանի (տնտեսուհի): Հայրական կողմից նախնիները Վրաստան են գաղթել Կարինի նահանգի Բաբերդ (Բայբուրդ) քաղաքից, իսկ մայրական կողմից՝ Էրզրումից: Բայբուրդյանների գերդաստանը Ախալցխայում հայտնի է եղել «բաբերդցունք» անվանումով:
- 1951** ավարտել է Երևանի 26 կոմիսարների անվան հայկական միջնակարգ դպրոցը և ընդունվել Երևանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտի քիմիական ֆակուլտետը:
- 1952–1957** սովորել և ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի արևելյան (պարսկական) բաժինը: Եղել է Ա. Շիրվանզադեի անվան թոշակառու:
- 1957–1959** աշխատել է որպես թարգմանիչ:
- 1959–1961** աշխատանքի է հրավիրվել Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի արևելագիտության սեկտորի Իրանի բաժին որպես կրտսեր գիտական աշխատակից:
- 1961–1964** սովորել է Հայաստանի ԳԱ ասպիրանտուրայում ուսումնառությունն անցկացնելով Մոսկվայում, ԽՍՀՄ ԳԱ Ասիայի ժողովուրդների ինստիտուտում (ներկայումս ԳԱ Արևելագիտության ինստիտուտ):
- 1965** Մոսկվայում պաշտպանել է թեկնածուական դիսերտացիա՝ «Նոր Ջուղայի հայկական գաղթօջախը XVII դարում (Նոր Ջուղայի դերը Իրանի և եվրոպական երկրների միջև քաղաքական–տնտեսական հարաբերություններում)» թեմայով և ստացել է պատմական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան:

- 1965–1980** աշխատել է Հայաստանի ԳԱԱ Արևելագիտության սեկտորում (1970 թվականից Արևելագիտության ինստիտուտ) կրտսեր գիտական աշխատողի, գիտնական–քարտուղարի, ավագ գիտական աշխատողի և արևելյան աղբյուրագիտության պրոֆեսորի խմբի վարիչի պաշտոններում:
- 1966–1980** համատեղության կարգով սկզբում դոցենտի, իսկ ապա պրոֆեսորի պաշտոնով աշխատել է Երևանի Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի (ներկայումս համալսարան) ընդհանուր պատմության ամբիոնում:
- 1975** պաշտպանել է դոկտորական դիսերտացիա «Թուրք–իրանական հարաբերությունները 1900–1914 թթ.» թեմայով և ստացել պատմական գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան:
- 1979** ստացել է պրոֆեսորի կոչում:
- 1980–1992** աշխատանքի է հրավիրվել Երևանի Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ, զբաղեցնելով ընդհանուր պատմության ամբիոնի վարիչի, գիտական աշխատանքների գծով պրոռեկտորի և ռեկտորի պաշտոնակատարի պաշտոնները, միաժամանակ վարելով մի շարք դասընթացներ:
- 1992–1998** անցել է դիվանագիտական աշխատանքի: Եղել է Իրանի Իսլամական Հանրապետությունում Հայաստանի Հանրապետության առաջին արտակարգ և լիազոր դեսպանը: ՀՀ նախագահի հրամանգով նրան շնորհվել է արտակարգ և լիազոր դեսպանի դիվանագիտական աստիճան:
- 1998–2003** ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի խորհրդական:
- 1998–2003** Հայաստանի ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի Իրանի բաժնի վարիչ:
- 1999–2003** համատեղության կարգով Երևանի Հր. Աճառյան համալսարանում պաշտոնավարել է Արևելագիտության և Ռոմանո—

գերմանական ֆակուլտետների դեկանի, Արևելագիտության ամբիոնի վարիչի և պրոֆեսորի պաշտոններում:

2000–2003 հրավիրվել է Երևանի պետական համալսարան: Սկզբում միջազգային հարաբերությունների և դիվանագիտության ամբիոնի պրոֆեսորի, իսկ ապա նույն ամբիոնի վարիչի պաշտոնում պաշտոնավարելու համար:

1966–2003 եղել է մի շարք գիտական, գիտամեթոդական ու խմբագրական խորհուրդների անդամ: Մասնակցել է բազմաթիվ արևելագիտական ու հայագիտական միջազգային գիտաժողովների, սիմպոզիումների, կոնգրեսների, ինչպես նաև դիվանագիտական «կլոր սեղանների» քննարկումների:

ՏՊԱԳԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

1964 թ.

1. Посредническая роль новоджувльфинских купцов в дипломатических отношениях Ирана с западноевропейскими странами в начале XVII в. "Краткие сообщения Института Народов Азии АН СССР", 1964, No 77, с. 84—100.
2. Торговый договор английской Ост-Индской компании с армянскими купцами Новой Джульфы (1688 г.) "Тезисы и планы докладов конференции аспирантов и научных сотрудников Института Народов Азии АН СССР", 1964 г., с. 87—89.
3. Նոր Ջուղայի հայկական գաղութը և կաթոլիկ միսիոներների կազմակերպությունները: ՀիսՄՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», 1964, No 9, էջ 39—52:

1965 թ.

4. Армянская колония Новой Джульфы (Роль Новой Джульфы в ирано—европейских экономических и политических взаимоотношениях). Автореферат кандидатской диссертации, Москва, 1965, с. 1—18.

1966 թ.

5. Նոր Ջուղայի վաճառականությունը և արևմտանվորական կապիտալի տնտեսական էքսպանսիան Իրանում: ՊԲՀ, 1966, No 3 (34), էջ 215—220:

1968 թ.

6. Արևելագիտությունը Հայաստանում: ԼՀԳ, 1968, No 11 (306), էջ 43—53:

1969 թ.

7. Армянская колония Новой Джульфы в XVII в., (Роль Новой Джульфы в ирано—европейских политических и экономических связях). Изд. АН Арм. ССР, Ереван, 1969 г., 166 стр.
8. Իրանում իմպերիալիստական Գերմանիայի քաղաքականության հարցի շուրջը: «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդ-

ներ», հատ. 4 (Իրան), ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1969, էջ 5-42:

1970 թ.

9. Թուրքիայի քաղաքականությունը Իրանի նկատմամբ XIX դարի սկզբին: «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատ. 5 (Թուրքիա), ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1970, էջ 319-356:
10. Արևելագիտություն: Համահեղինակ Հ. Գ. Ինճիկյան: ՊԲՀ, 1970, No 4 (51), էջ 145-158:

1972 թ.

11. Նոր Զուլայի հայ գաղթօջախը: «Հայ ժողովրդի պատմություն», ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1972, հատ. 4, էջ 324-337:

1973 թ.

12. Օսմանյան Թուրքիայի ինտերվենցիան Իրանում 1905-1911 թթ. ՊԲՀ, 1973, No 4 (63), էջ 92-104:
13. ՀԽՍՀ Արևելագիտության ինստիտուտը: «Խորհրդային Հայաստան» ամսագիր, 1973, No 6, էջ 11-19:

1974 թ.

14. Թուրք-իրանական հարաբերությունները 1900-1914 թթ., ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1974, 389 էջ:
15. Թուրքական քաղաքացիական վարչությունը Իրանի օկուպացված տերիտորիաներում 1909-1912 թթ. ԲՀԱ, 1974 թ., No 1, էջ 119-134:
16. Իրանը երիտթուրքական կառավարության պլաններում (1913-1914 թթ.), ԼՀԳ, 1974, No 2, էջ 21-30:

1975 թ.

17. Հայ իրանագիտությունը: «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատ. 7 (Իրան), ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1975, էջ 116-165:
18. Автореферат на соискание ученой степени доктора исторических наук. "Турецко-иранские отношения в 1900-1914 гг.", изд. АН Арм. ССР, Ереван, 1975, с. 1-78.

1976 թ.

19. Սիասաթ-ե թորքիե նեսրաթ բե Իրան դար ավայել-ե դարն-ե բիսթոն (Պարսկերեն լեզվով), Սպահան, 1976 թ., 81 էջ:
Թուրքիայի քաղաքականությունը Իրանի նկատմամբ XX դարի սկզբին:

1977 թ.

20. Գրախոս. Հ. Գ. Ինճիկյան, Օսմանյան կառավարության բուրժուազիան, ԼՂԳ, 1977, No 6, էջ 111-113:
21. Գրախոս. Исмаил Раин. Всеобщее избиение армян в период господства Османских султанов: ԼՂԳ, 1977, No 1, էջ 100-103:
22. Գորղլսկի Վ. Ա., ՀՍՀ, հատ. 3, էջ 165:

1978 թ.

23. Քրդական պրոբլեմը թուրք-իրանական հարաբերություններում XIX դարի վերջին և XX դ. սկզբին: «Իրանագիտության հարցեր», ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1978, էջ 48-54:
24. Գրախոս. Yves Ternon. Les Arméniens, histoire d'un genocide, Paris, 1977, 315 p., Իվ Տերնոն, Հայերը, մի ցեղասպանության պատմություն: ԼԳՀ, 1978, No 2, էջ 107-110 (Համահեղինակ Հովհաննես Թովուլյան):
25. Հայերն Իրանում, ՀՍՀ, հատ. 4, էջ 450-452 (Համահեղինակ Ռ. Կոզմոյան):
26. Հայերը Թավրիզում, ՀՍՀ, հատ. 4, էջ 143:
27. Հայերը Թեհրանում, ՀՍՀ, հատ. 4, էջ 164 (Համահեղինակ Ռ. Կոզմոյան):

1979 թ.

28. Գրախոս. Ջ. Ս. Կիրակոսյան, Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը, ԼՂԳ, 1979, No 2, էջ 102-104:
29. Գրախոս. Jean-Marie Garzou. Un Genocide exemplaire, Armenie, 1915, Paris, 1975, 243p., Ժան Մարի Գարզու, Մի իսկական ցեղասպանություն, Հայաստան, 1915: ԼՂԳ, 1979, No 1, էջ 89-96 (Համահեղինակ Հովհաննես Թովուլյան):
30. Խոջայություն, ՀՍՀ, հատ. 5, էջ 76:

1980 թ.

31. Հայ գաղթավայրեր, ՀՍՀ, հատ. 6, էջ 171-173:
32. Հայկական առևտրական ընկերություն, ՀՍՀ, հատ. 6, էջ 169:

1981 թ.

- 33. Ղաջարական դինաստիա, ՀՍՀ, հատ. 7, էջ 25–26:
- 34. Մինորսկի Վ. Ֆ., ՀՍՀ, հատ. 7, էջ 561:

1982 թ.

- 35. Թուրք–իրանական հարաբերությունները XIX դարի առաջին երեսնամյակին և մեծ տերությունները: «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատ. 11 (Իրան), ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1982, էջ 120–190:
- 36. Իրանական հարցը ռուս–գերմանական դիվանագիտական հարաբերություններում 1905–1911 թթ. «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հատ. 11 (Իրան), ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1982, էջ 23–66:
- 37. Նոր Զուլա, ՀՍՀ, հատ. 8, էջ 366–367 (Համահեղինակ Մ. Հարությունյան):

1983 թ.

- 38. Հայ–քրդական հարաբերությունների պատմությունից (XIX դարի 80–90–ական թվականներին): «Արևելագիտության հարցեր», Երևանի պետական համալսարանի միջբուհական ժողովածու, պրակ 1–2, Երևան, 1983, էջ 120–138:
- 39. Արևմտյան Հայաստանում հայ–քրդական հարաբերությունների պատմությունից թանգիմաթի առաջին շրջանում 1839–1856 թթ. ԲՀԱ, 1983, No 3, էջ 123–138:
- 40. Գրախոս. Ջ. Ս. Կիրակոսյան, Երիտթուրքերը պատմության դատաստանի առաջ, ԼՀԳ, 1983, No 7, էջ 91–94:
- 41. Պանդխտություն, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 119:
- 42. Պաշտպան հայրենյաց, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 126:
- 43. Պետրուշևսկի Ի. Պ., ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 268:
- 44. Պատրիարքություն հայոց Թուրքիո, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 177:
- 45. Չոբանյաններ, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 58:
- 46. Ջելայիրյաններ, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 484:
- 47. Տիգիե, ՀՍՀ, հատ. 9, էջ 513–514:

1984 թ.

- 48. Իրանը Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրյակին և պատերազմի տարիներին, ՀՍՍՀ Բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթության մինիստրություն, Խ. Արովյանի

անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ,
Երևան, 1984, 55 էջ:

49. Իրանահայերի մասնակցությունը իրանա-եվրոպական
հակաթուրքական դաշինք ստեղծելու փորձերում (XVI-XVII
դարեր): ԼՀԳ, 1984, No 9, էջ 19-36:
50. Գրախոս. Геноцид армян в Османской империи, под редакцией
проф. М. Г. Нерсисяна, «Հայրենիքի ծայն», 1984, 25 ապրիլի:
51. Ուրբուր, ՀԱՀ, հատ. 10, էջ 12:
52. Սիմեոն Երևանցի, ՀԱՀ, հատ. 10, էջ 372:

1985 թ.

53. Հայերը և լեանտյան առևտուրը XVII դարում, ՊԲՀ, 1985, No 2,
(109), էջ 103-117:

1986 թ.

54. Հայկական բարենորոգումների խնդիրը Արևմտյան Հայաստանում
և հայ-քրդական հարաբերությունները: Բ. Հ. Ա., 1986, No 1, էջ
47-60:
55. Հայերի դերը ռուս-իրանական քաղաքական հարաբերություննե-
րում XVII դարում: «Հայաստանի պատմական կապերը հարևան
երկրների ու ժողովուրդների հետ»: Գիտական աշխատությունների
թեմատիկ ժողովածու, Երևան, 1986, էջ 3-36:

1987 թ.

56. 1905-11 թթ. իրանական հեղափոխությունը և Թուրքիան
«Արևելագիտության հարցեր», Երևանի պետ. համալսարանի
միջբուհական ժողովածու, պրակ 3-4, Երևան, 1987, էջ 243-263:
57. Միջերկրածովյան առևտրական ճանապարհը և հայ
վաճառականների առևտուրը Արևմտյան Եվրոպայի երկրների հետ
XVII դարում: ՊԲՀ, 1987, No 3, (118), էջ 104-118:
58. Գրախոս. Հր. Ռ. Սիմոնյան, Թուրք ազգային բուրժուազիայի
գաղափարաբանությունը և քաղաքականությունը, «Սովետական
Հայաստան», ամսագիր, 1987, No 8, էջ 28-30:
59. Գրախոս. Р. Г. Саакян, Франко-турецкие отношения и Киликия в
1918-1923 гг., ՊԲՀ, 1987, No 1 (116), էջ 215-219:

1988 թ.

60. Մեծ Հոկտեմբերը և Արևելքի երկրները: «Նորագույն պատմության
հարցեր», (գիտական աշխատությունների թեմատիկ ժողովածու),

ՀԽՍՀ Բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթության մինիստրություն, Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ, Երևան, 1988, էջ 23-49:

61. Գրախոս. Ջ. Ս. Կիրակոսյան, Ա. Կ. Ջիվելեզովը և նրա պատմա-հրապարակախոսական ժառանգությունը, ԼՂԳ, 1988, No 11, էջ 90-94:

1989 թ.

62. Հայ-քրդական հարաբերությունները Օսմանյան կայսրությունում XIX դարում և XX դարի սկզբին: «Հայաստան» հրատարակչություն, Երևան, 1989, 359 էջ:
63. Հայաստանի ազատագրման խնդիրը և ջուղայահայ առևտրական բուրժուազիան XVI-XVII դարերում: «XVI-XVII դարերի ազատագրական շարժումները և հայ գաղթավայրերը» (հոդվածների ժողովածու), ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչ., Երևան, 1989, էջ 97-116:
64. Իրանահայ վաճառականության առևտուրը Հնդկաստանի հետ XVII դարում: «Հայաստանի պատմական կապերը հարևան երկրների և ժողովուրդների հետ», գիտական աշխատությունների ժողովածու, ՀԽՍՀ ժողովրդական կրթության մինիստրություն, Երևան, 1989, էջ 19-42:

1990 թ.

65. Իսլամական գործոնը ժամանակակից Թուրքիայում «Լենինյան ուղիով», 1990, No 7, էջ 54-62:
66. Պանքյուրքիզը գործողության մեջ: «Գարուն» ամսագիր, 1990 թ., No 11-12, էջ 58-62:

1995 թ.

67. Armenia Today, "Iran News", 1995, 11 April.

1996 թ.

68. Համաշխարհային առևտուրը և իրանահայությունը XVII դարում: Թեհրան, 1996 թ., 247 էջ:
69. Նաղշ-ե արաման-ե Իրանի դար թեջարաթ-ե բեյնումեալի թա փայանե սադե-ե XVII միլադի: (Պարսկերեն լեզվով), Թեհրան, 1996, 211 էջ: Իրանի հայերի խաղաղած դերը միջազգային առևտրում XVII դարում:

1997 թ.

70. Իրանշենասի դար մոնաբե-ե արմանի (Պարսկերեն լեզվով), «Փեյման», No 5-6, Թեհրան, 1376 թ. (1997 թ.) էջ 44-72: Հայ իրանագիտությունը:

1998 թ.

71. Հայ-իրանական հարաբերությունները Հայաստանի անկախության ձեռք բերումից հետո: ՀՀ ԳԱԱ «Մերձավոր ու Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հ. XVII, Երևան, 1998 թ., էջ 5-20:

1999 թ.

72. Իրանն այսօր (Տեղեկատու), Երևան, 1999 թ., 336 էջ:
73. Հայ-իրանական հարաբերությունները 1991-1998 թթ. ՀՀ ԳԱԱ Իմամ Խոմեյնուն նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, 1999 թ., էջ 55-56:
74. Հայկազուն Գալստյանի «Հանրապետական Թուրքիայի կառավարության քաղաքականությունը Արևելյան վիլայեթներում (1920-1960-ական թվականներին)» գրքի (Երևան, 1999 թ., ՀՀ ԳԱԱ հրատարակչ.) առաջաբանը, էջ 9-21:

2001 թ.

75. Գրախոս. Հ. Ղ. Միրզոյան, Հովհաննես Մրցուզ Ջուղայեցի, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 2001 թ., 271 էջ, Բե՜, 2001 թ., No 3 (105), էջ 193-197:
76. Հայ-քրդական հարաբերությունները Հայաստանի առաջին հանրապետության գոյության տարիներին, ՀՀ ԳԱԱ «Մերձավոր ու Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հ. XX, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, Երևան, 2001 թ., էջ 5-40:

2002 թ.

77. «Իսլամական գործունը» արդի միջազգային հարաբերություններում. Բե՜, 1 (106), 2002 թ., էջ 14-24:
78. Հայաստանի Հանրապետության տեղը և դերը Իրանի Իսլամական Հանրապետության տարածաշրջանային քաղաքականության ոլորտում, «Պատմություն», 2002 թ., No 1, էջ 34-44:
79. XX դարի 20-30-ական թվականների քրդական ապստամբությունները և թուրք-իրանական հարաբերությունները, «Մերձավոր ու Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», հ. XXI, ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտ, Երևան, 2002 թ., էջ 5-27:

Վ. Ա. ԲԱՅԲՈՒՐԴՅԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Հովհաննես Տեր-Ղափյան Ջուղայեցու հաշվետումարը: Աշխատասիրությամբ Լ. Ա. Խաչիկյանի և Յ. Դ. Փափազյանի, ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչ., Երևան, 1984:
2. Է. Ջոհրաբյան, Սովետական Ռուսաստանը և հայ-իրանական հարաբերությունները 20-ական թվականներին, Երևանի Պետ. համալսարանի հրատարակչ., Երևան, 1985:
3. Լ. Գ. Դանեղյան, Առաքել Դավրիժենցու «Պատմությունը» որպես աղբյուր XVII դարի Իրանի պատմության, ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչ., Երևան, 1978:
4. Յ. Մ. Եզանյան, Իրանական պատմագրությունը եվրոպական պետությունների զաղութային քաղաքականության մասին Իրանում XIX դարում և XX դարի սկզբին, ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչ., Երևան, 1978:
5. Հայաստանի պատմական կապերը հարևան երկրների և ժողովուրդների հետ (գիտական աշխատությունների ժողովածու), ՀԽՍՀ բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթության մինիստրություն, Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ, Երևան, 1986, 120 էջ:
6. Հայաստանի պատմական կապերը հարևան երկրների և ժողովուրդների հետ (գիտական աշխատությունների թեմատիկ ժողովածու), ՀԽՍՀ ժողովրդական կրթության մինիստրություն, Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ, Երևան, 1989, 91 էջ:
7. Նորագույն պատմության հարցեր (գիտական աշխատությունների թեմատիկ ժողովածու), ՀԽՍՀ բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթության մինիստրություն, Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ, Երևան, 1988, 130 էջ:
8. А. Д. Киракосян, Великобритания и Армянский вопрос (90-ые годы XIX в.), Ереван, изд. „Айастан“, 1990, 239 стр.
9. Վ. Յ. Փափազյան, Հայաստանի առևտրական ուղիները միջազգային առևտրի ոլորտում XVI-XVII դարերում, ՀԽՍՀ ԳԱ հրատարակչ., Երևան, 1990:

10. Մ. Կ. Զուլալյան, Հայ ժողովրդի XIII-XVIII դարերի պատմության հարցերը ըստ եվրոպացի հեղինակների, գիրք Ա, Քաղաքական պատմություն, Հայաստանի ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1990:
11. Հ. Վ. Հակոբյան, Տարագիր հայության հայրենիք վերադառնալու պահանջի պատմական ու իրավական հիմքերը, Ասողիկ հրատարակչություն, Երևան, 2002, 413 էջ:

ԴՊՈՍՏԱՆԱԾՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետության Հանրապետական համալսարան	ԲՀԳ
Հայաստանի Հանրապետության Հանրապետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետ	ԲԲԸ
Հայաստանի Հանրապետության Հանրապետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի իրավաբանական ֆակուլտետ	ԲԲԸ
Հայաստանի Հանրապետության Հանրապետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի իրավաբանական ֆակուլտետի իրավաբանական ֆակուլտետ	ԲԲԸ

Վ. Ա. ԲԱՅԲՈՒՐԴՅԱՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ж. А. Ананян, В. А. Байбуртян, Исследование об армянской колонии Новой Джульфы. ԲՀԱ, 1971, 3(30), էջ 185–189:
2. Վ. Ա. Դիլոյան, Վ. Ա. Բայբուրդյան, Թուրք–իրանական հարաբերությունները 1900–1914 թթ., ԼՀԳ, 1975, No 6, էջ 91–93:
3. Գ. Ասատրյան, Ա. Փոլադյան, Վ. Բայբուրդյան, Հայ–քրդական հարաբերությունները Օսմանյան կայսրությունում, ԼՀԳ, 1990, No 6(570), էջ 89–92:
4. Աելիտա Դոլուխանյան, XVII դարը որպես իրանահայության կյանքի ուշագրավ հատված: (Գրախոսություն «Համաշխարհային առևտուրը և իրանահայությունը XVII դարում» գրքի մասին), «Հայաստան» օրաթերթ, 22 դեկտեմբերի 1999 թ.):

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԲԵՀ	Բանքեր Երևանի համալսարանի
ԼՀԳ	Լրաբեր հասարակական գիտությունների
ՀՍՀ	Հայկական սովետական հանրագիտարան
ՊԲՀ	Պատմա–բանասիրական հանդես
ԲՀԱ	Բանքեր Հայաստանի արխիվների

ՎԱՐԱՆ ԲԱՅՐՈՒԴՅԱՆԻ ՏՊԱԳԻՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

БИБЛИОГРАФИЯ ПЕЧАТНЫХ ТРУДОВ ВААНА БАЙБУРТЯНА

Издательство «Зангак-97», Ереван, 2003 г.

Հրատարակչություն, տնօրեն՝
Գեղ. խմբագիր՝
Համակարգչ. ծնավորումը՝

Մ.Վ. Մնացականյան
Ա.Ա. Բաղդասարյան
Գ.Ա. Հարությունյանի

Տպագրությունը՝ օձանք: Չափեր՝ 60x84 1/16: Թուղթ՝ օձանք:
Ծավալը՝ 1.5 տառ, մամուլ, 0.7 իրատ. մամուլ, 1.4 պաշմ. մամուլ:
Տպաքանակը՝ 200 օրինակ: Գինը՝ պայմանագրով:

«ԸՆԼՈՒ-97» ԴՐԱՏԱՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

375010, Երևան, Վաղդանանց փակուղի 8, հեռ.՝ (+3741) 54-89-32, 54-05-17,
ֆաքս՝ (+3741) 54-06-07, էլ. փոստ՝ zangak@arminfo.com, URL: www.zangak.am
Տպագրվել է «Ճանգակ-97» հրատարակչության տպարանում

A π
88263